

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА КРИЗОВОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Мазай Лада Юріївна

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до семінарських (практичних) занять
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 053 / С4 Психологія ОП «Кризова психологія»

Вінниця
2025

УДК 159.923.3(075.8)

С 70

*Затверджено на засіданні вченої ради
Навчально-наукового інституту психології ДонНУ імені Василя Стуса
(протокол № 1 від 25.09.2025)*

Укладач:

Мазай Л. Ю., доктор філософії з психології, доцент кафедри кризової та клінічної психології навчально-наукового інституту психології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

Сидоренко Ж. В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та соціальної психології Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Васюк К. М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри кризової та клінічної психології Донецького національного університету імені Василя Стуса.

С 70 Соціальна психологія: методичні рекомендації до семінарських (практичних) занять для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» спеціальності 053 / С4 Психологія ОП «Кризова психологія» / уклад. Л. Ю. Мазай. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. 52 с.

У методичних рекомендаціях подане змістове наповнення навчальної дисципліни «Соціальна психологія» для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр» освітньої програми «Кризова психологія», а саме програма курсу, детальні плани семінарських (практичних) занять, завдання для самостійної роботи, перелік тем для підсумкових проєктів за 1 семестр, перелік індивідуальних творчих завдань, критерії оцінювання та список рекомендованої літератури з інформаційними ресурсами.

УДК 159.923.3(075.8)

© Мазай Л. Ю., 2025

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	7
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	12
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	18
<i>Модуль 1.</i> Вступ до соціальної психології. Основні положення про соціальне мислення, пізнання та місце особистості в соціумі.....	18
<i>Модуль 2.</i> Соціально-психологічні аспекти функціонування культури великих та малих груп	21
<i>Модуль 3.</i> Соціальна психологія міжособистісної взаємодії.....	23
<i>Модуль 4.</i> Соціальна психологія релігії та війни. Практичне застосування соціально-психологічного знання	28
ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПІДСУМКОВИХ ПРОЄКТІВ ЗА 1 СЕМЕСТР	30
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ПІДСУМКОВИХ ПРОЄКТІВ.....	32
ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ	33
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ....	35
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ	36
ПРАКТИЧНІ ВИПАДКИ ДЛЯ АНАЛІЗУ, ЩО ВИНЕСЕНІ НА ЕКЗАМЕН....	41
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	44
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Навчальний курс «Соціальна психологія» належить до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки і спрямований на формування у здобувачів вищої освіти розуміння основних соціально-психологічних явищ, які відбуваються у міжособистісній та груповій взаємодії. Соціальна психологія як наука та прикладна галузь є відносно молодого цариною знань, яка сформувалась на початку XX століття. Упродовж останніх 50 років соціально-психологічні наукові дослідження набувають неабиякої популярності та розширюють свою географію. Зокрема на сьогодні вже сформовані три ареали соціальної психології – США, Європа та країни Азії, Африки, Латинської Америки.

Предметом соціальної психології є низка соціально-психологічних явищ, які виникають під час соціальної взаємодії індивіда з групою(-ами), груп(-и) з індивідом, різних груп між собою, а об'єктом у широкому його формулюванні – взаємодія, взаємозв'язок та взаємозалежність соціального та психологічного. Основними розділами соціальної психології є психологія особистості, проблема її соціалізації та взаємодія з іншими людьми, психологія спілкування малих та великих груп, масових явищ. Пропонований навчальний курс охоплює усі ці аспекти соціально-психологічних досліджень, а також знайомить здобувачів із ключовими проблемами сучасної прикладної соціальної психології.

Під час вивчення дисципліни студенти-психологи матимуть змогу дізнатись про специфіку таких соціальних феноменів, як соціальна перцепція (сприйняття), групова динаміка, конформізм, переконання, стереотипи, міжособистісна взаємодія тощо. Через звернення до фундаментальних наукових досліджень та аналізу класичних експериментів у соціальній психології навчальний курс сформує у здобувачів вищої освіти краще розуміння того, як соціальний вплив визначає поведінку окремої особистості і як люди орієнтуються у соціальному середовищі.

Навчальними цілями дисципліни є:

- формування у здобувачів розуміння та уміння застосовувати ключові теорії й концепції соціальної психології;
- навчити аналізувати вплив соціальних факторів на індивідуальну поведінку та процеси мислення;
- розвинути навички критичного мислення через дискусії та виконання прикладних проєктів.

Вивчення дисципліни «Соціальна психологія» передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти зазначених далі компетентностей та програмних результатів навчання.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 6. Здатність ухвалювати обґрунтовані рішення.

ЗК 10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК 5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК 6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК 8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК 10. Здатність до публічного виступу, захисту і презентації власних досягнень.

СК 13. Здатність розробляти та реалізовувати психотерапевтичні та психокорекційні заходи, спрямовані на збереження і відновлення психічного здоров'я.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для розв'язання професійних завдань.

ПР 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР 8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефаківців.

ПР 12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Взаємозв'язок із іншими навчальними дисциплінами. За логіко-структурною схемою підготовки фахівця за ОП «Кризова психологія» (редакція 2023 р.) освітня компонента «Соціальна психологія» має взаємозв'язок із навчальною

дисципліною «Політична психологія», викладання якої здійснюється у 5 семестрі та виробничою практичною підготовкою, яку здобувачі вищої освіти проходять у 6 семестрі.

Як самостійна галузь психологічного знання соціальна психологія має між-дисциплінарні зв'язки із соціологією, загальною, віковою та організаційною психологією, конфліктологією, політичною соціологією тощо.

Організація та оцінювання навчання визначені «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса». Формами поточного і підсумкового контролю знань є виконання тестів, розв'язання проблемних завдань, усне та письмове опитування. Усі вони покликані формувати у здобувачів знання про основні соціально-психологічні явища, закономірності соціальної взаємодії та соціальних впливів на індивіда, а також спрямовані на здобуття практичних умінь і навичок розпізнавати соціально-психологічні феномени, використовувати набуті компетенції у груповому форматі психологічної роботи (соціально-психологічний тренінг).

Екзамен та залік не є обов'язковими формами підсумкового контролю через можливість здобувачів отримати 100 балів упродовж семестру сумарно за усі види навчальної діяльності.

За поточну роботу в 5 семестрі здобувач може отримати 70 балів і ще 30 балів за підсумковий проєкт, загалом максимально можлива кількість балів складає 100.

За поточну роботу в 6 семестрі здобувач може отримати 60 балів і ще 40 балів за усний екзамен або виконання та захист індивідуального творчого завдання (далі ІТЗ), загалом максимально можлива кількість балів також складає 100.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

1 семестр

МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СОЦІАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ, ПІЗНАННЯ ТА МІСЦЕ ОСОБИСТОСТІ В СОЦІУМІ

Тема 1. Вступ: соціальна психологія як наука та навчальна дисципліна

Соціальна психологія як галузь наукового знання: структура науки, основні категорії. Предмет, об'єкт та завдання соціальної психології. Принципи та методи наукового дослідження в соціальній психології. Етика соціально-психологічних досліджень, роль людських цінностей у науковому пізнанні реальності. Зв'язок соціальної психології з іншими науками. Історія становлення та розвитку соціальної психології як науки та прикладної галузі знань (передумови виникнення, основні теорії, сучасні напрями розвитку – поведінковий, когнітивний, психодинамічний, гуманістичний тощо).

Тема 2. Соціальне пізнання та мислення

Соціальне пізнання та ставлення. Теорія атрибуції. Фундаментальна помилка атрибуції та її вплив на інтерпретацію причин поведінки іншої людини. Специфіка соціального сприйняття та інтерпретації подій: значення соціальних установок та переконань у нашому житті. Переконання та дилема Монті Холла. Конструювання спогадів, реконструкція минулих установок, поведінки та досвіду. Вплив підсвідомого на формування суджень про інших людей. Дослідження феномену надмірної самовпевненості Деніела Канемана та Еймаса Тверски. Феномен псевдокомпетентності Девіда Даннінга та Джастіна Крюгера. Евристика як стратегія мислення, її різновиди та вплив на наше повсякденне життя (евристика репрезентативності; мислення, що суперечить фактам; ілюзорне мислення; ілюзія контролю). Особливості впливу нашої мотивації, настрою та бажань на соціальні судження. Взаємозалежність установок та поведінки. Проблема прогнозування людської поведінки у соціальній психології. Явище когнітивного дисонансу у соціальній психології. Соціальні переконання та зміна ставлення (техніка «нога-в-двері»).

Тема 3. «Я» у соціальному контексті

Я-концепція особистості, Я-схеми, ефект покликання на себе та Я-образи. Конструювання Я-концепції через досвід успіху та невдач і судження про нас

інших людей. Самоповага як соціальний феномен. Розвиток соціального Я (соціальні ролі, соціальна ідентичність, соціальне порівняння). Особистість і культура, поняття залежної та незалежної Я-концепції. Поняття соціального типу та соціального характеру особистості. Співвідношення соціального типу та соціальної зрілості особистості. Соціалізація особистості: форми, механізми та моделі. Специфіка соціалізації особистості на різних вікових етапах. Особливості людського самопізнання у поясненні та прогнозуванні власної поведінки. Проблема самоаналізу. Самоконтроль та самоефективність у сучасному соціальному світі. Феномен вивченої безпорадності як проблема самовизначення. Особливості самопрезентації та управління враженнями інших людей.

МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЕЛИКИХ ТА МАЛИХ ГРУП

Тема 4. Загальні теоретичні основи соціального впливу

Соціальна ідентичність та культурні відмінності. Культура як детермінанта соціальної поведінки особистості. Теорія соціальних ролей (інверсія ролей, ролі з високим та низьким статусом). Соціальна психологія гендерних відмінностей. Культурний вплив на гендерні ролі. Соціальне домінування як чинник соціальної та гендерної поведінки. Агресія та сексуальність. Явище конформізму: визначення поняття, класичні теорії, експерименти С. Аша. Формування соціальних норм через призму наукових досліджень М. Шерифа. Феномен підкорення у соціальній психології впливу: експерименти С. Мілгрема. Способи протидії соціальному тиску. Психологія соціального переконання: механізми та засоби, якими здійснюють переконання аудиторії. Протидія соціальному переконанню (посилення власної позиції, оскарження переконань, розвиток контраргументації тощо).

Тема 5. Соціальна психологія великих груп, етносів, націй та міжгрупової взаємодії

Велика соціальна група: визначення поняття, загальна характеристика та класифікації. Психологія соціальних класів (різновиди класів, класові потреби, інтереси, соціальні почуття та інші компоненти). Розмежування понять етнос та нація. Форми існування етносу. Етнічна свідомість, самосвідомість та етнічна ідентичність. Проблема визначення поняття нації. Національна свідомість та самосвідомість. Формування та розвиток національної ідентичності. Визначення поняття національного характеру та його змісту. Українська національна менталь-

ність та характер. Проблема етнічних та національних стереотипів у сучасному світі. Особливості міжгрупових відносин та їх форми – від толерантності до нетерпимості (геноцид, вигнання, сегрегація, плюралізм, асиміляція, об'єднання). Розмежування понять та соціальних явищ етноцентризму, націоналізму, нацизму та шовінізму.

Тема 6. Соціальна психологія малих груп

Визначення поняття група. Класифікація груп у соціальній психології. Явище соціальної фасилітації (вплив присутності інших людей на діяльність індивіда). Групова поляризація: явище зсуву в бік ризику, нормативний вплив, інформаційний вплив. Групове мислення, його симптоми та наслідки. Попередження та профілактика прояву групового мислення. Вплив меншості в групі. Лідерство та керівництво у групі. Значення соціальних груп для життя особистості.

2 семестр

МОДУЛЬ 3. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Тема 7. Феномен спілкування та його значення у соціальній взаємодії і розвитку особистості

Спілкування як повноцінний вид соціальної діяльності та взаємодії. Явище афіліації як потреби людини у спілкуванні. Характеристики спілкування як соціальної діяльності: структура, функції, види, стратегії, тактики, стилі, засоби та форми. Компоненти спілкування: комунікаційний, перцептивний та інтерактивний. Відображення інтерактивного компоненту спілкування у транзактному аналізі Е. Берна. Психологія small talk та зловживання нею у сучасному суспільстві. Психологія формування першого враження про людину (ефекти первинності та ореолу, стереотипізація, тенденція до підтвердження, емоційний вплив, зовнішні фактори, соціальний статус та особистісні властивості).

Тема 8. Соціальні стосунки: вплив упереджень на міжособистісну взаємодію

Форми та особливості соціальної та міжособистісної взаємодії. Вплив упереджень на стосунки з іншими людьми та виникнення антипатії. Поширення соціальних упереджень та їх різновиди: расові, приховані, гендерні та інші упередження. Соціальні джерела упереджень (соціальна нерівність, релігія, дискримі-

нація, стереотипи, соціальна ідентичність, конформізм та інституціональна підтримка). Когнітивні та емоційні джерела упереджень (категоризація, атрибуція, фрустрація та агресія, потреба у статусі та самозахисті, авторитарність особистості).

Тема 9. Агресія у соціальній взаємодії: природа виникнення та протидії

Агресія як визначальний фактор соціальної поведінки: теорії агресії. Агресія як набута соціальна навичка: теорія соціального навічання А. Бандури. Детермінанти агресії та агресивної поведінки. Вплив ЗМІ на соціальну поведінку і мислення. Сексуальне насильство як викривлення сексуальної реальності особистості: вплив ЗМІ та порнографії. Соціальні й культурні інструменти та механізми послаблення агресії.

Тема 10. Позитивні форми міжособистісних стосунків та природа симпатії. Альтруїзм як форма просоціальної поведінки

Позитивні форми міжособистісної взаємодії – дружба та любов. Психологія дружби та теорії її виникнення. Фактор фізичної привабливості у встановленні близьких міжособистісних стосунків. Формування та розвиток симпатії: теорія схожості, теорія протилежностей та вплив атрибуції. Взаємозв'язок самооцінки та привабливості. Почуття любові та різновиди любовної взаємодії (любов-пристрасть, романтична любов, любов-дружба) Підтримка міжособистісних стосунків та прив'язаність (теорії та типи прив'язаності). Феномен альтруїзму: визначення поняття та теорії виникнення. Егоїзм та емпатія – дві протилежні сили у проявах альтруїзму. Вплив соціальних норм на прояви альтруїзму. Соціальне навчання альтруїстичної поведінки.

МОДУЛЬ 4. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ ТА ВІЙНИ. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Тема 11. Соціальна психологія релігії та її впливу на особистість

Релігія як об'єкт соціально-психологічних досліджень. Релігія в осмисленні представників психодинамічного напрямку (З. Фройд, К.-Г. Юнг, Е. Фромм). Вплив та значення релігії у формуванні людської цивілізації та культури. Релігійна віра: підходи до вивчення явища та форми його прояву. Проблема релігійного фанатизму: історична ретроспектива питання. Прояви релігійного фанатизму у ХХІ столітті. Психологічні особливості організації та функціонування релігійних сект. Форми переконання та навіювання у релігійних культах та сектах.

Тема 12. Соціальна психологія війни у реаліях XXI століття

Специфіка соціальних змін в умовах війни (зміни у динаміці великих та малих груп, формування нових соціальних ролей, вплив пропаганди та дезінформації). Соціально-психологічні наслідки впливу війни на цивільне населення. Специфіка соціальної адаптації особистості та групи до умов війни. Психологічні наслідки впливу бойових дій на психіку військовослужбовців та їхнє соціальне життя. Соціально-психологічні настрої українців в умовах російсько-української війни. Колективна травма війни як об'єкт соціально-психологічних досліджень. Особливості ресоціалізації учасників бойових дій та внутрішньо переміщених осіб. Сучасна соціальна перцепція українцями росіян. Соціально-психологічний аспект впливу на особистість сучасних інформаційних війн.

Тема 13. Прикладні аспекти застосування соціально-психологічного знання

Прикладна соціальна психологія: загальна характеристика напрямів застосування, предмет та завдання. Соціально-психологічне консультування як перспективний напрям застосування теорії соціальної психології. Активні методи соціально-психологічної роботи. Соціальна психологія у клінічній практиці та в галузі охорони здоров'я. Соціальна психологія в політиці. Соціальна психологія праці, організації та бізнесу. Соціальна психологія освіти. Перспективи розвитку соціальної психології як науки та прикладної галузі.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Навчальна дисципліна «Соціальна психологія» викладається протягом двох семестрів. Упродовж 5-го семестру здобувач вищої освіти має можливість отримати 100 балів: за роботу на практичних заняттях (45 балів), виконання самостійної роботи (15 балів), модульний контроль (10 балів), виконання і захист підсумкового проєкту (30 балів). У 6-му семестрі здобувач має можливість набрати 100 балів: за роботу на практичних заняттях (40 балів), виконання самостійної роботи (10 балів), модульний контроль (10 балів) та усний екзамен або виконання та захист ІТЗ (40 балів). Детальний опис критеріїв оцінювання за видами робіт поточного контролю представлений у 1 пункті цього розділу та таблиці 1.

Критерії оцінювання підсумкового контролю (усного екзамену або ІТЗ) представлені у пункті 2 цього розділу. Загальна оцінка визначається як сума балів за усі виконані види робіт. Схема оцінювання навчальних досягнень подана у таблиці 4.

1. Оцінювання видів робіт поточного контролю знань

Таблиця 1

Критерії оцінювання видів робіт поточного контролю знань здобувачів

Види робіт, що демонструють здобуті здобувачем вищої освіти результати навчання	Критерії оцінювання
Семінарські (практичні) заняття	Максимальний бал – 5 балів. Ієрархія отримання балів передбачає чотири рівні: Високий (5 балів): студент повністю розкриває тему, бере активну участь в обговоренні теоретичних питань, доповнює відповіді одногрупників, висловлює власну думку щодо тих чи інших соціальних явищ, робить висновки, використовує правильну термінологію, а також презентує результати виконання завдань для самостійної роботи. Середній (4 бали): студент частково розкриває тему, бере активну участь в обговоренні теоретичних питань, доповнює відповіді одногрупників, робить висновки, використовує правильну термінологію, однак не презентує результати виконання завдань для самостійної роботи. Достатній (2–3 бали): студент дає відповідь на одне теоретичне питання, не розкриває повністю тему практичного заняття, робить спорадичні короткі доповнення до відповідей одногрупників, робить помилки у вживанні термінології, завдання для самостійної роботи не виконав. Низький (від 0 до 1 балу): студент не відповідає на практичному занятті, не бере активної участі в обговоренні теоретичних питань, робить помилки у використанні термінології, завдання для самостійної роботи не виконав

Види робіт, що демонструють здобуті здобувачем вищої освіти результати навчання	Критерії оцінювання
Модульний тестовий контроль	Максимальна кількість балів – 10 балів. 0,5 балів за кожну правильну відповідь (20 тестових завдань × 0,5 балів = 10 балів)
Завдання для самостійної роботи	У першому семестрі: За кожне виконане завдання самостійної роботи максимальна кількість балів – 3 бали, що визначаються за такими критеріями: 1. Повнота та глибина відповіді (розкрито усі пункти завдання, наявні обґрунтовані приклади, студент демонструє аналітичність мислення та робить власні висновки) – 0–2 балів. 2. Логічність, структура та грамотність викладу (наявна чітка структура, послідовність думки, відсутність грубих помилок, логічний викладу матеріалу) – 0–0,5 балів. 3. Використання термінів та понять соціальної психології (правильно використана термінологія, присутні покликання на основні поняття та теорії соціальної психології) – 0–0,5 балів. Загальна схема рівнів виконання завдання для самостійної роботи: – 3 бали: відмінний рівень виконання (повна відповідність усім критеріям); – 2 бали: достатній рівень (відповідь здебільшого коректна, але є дрібні недоліки в структурі або деталізації); – 1,5 бали: середній рівень (відповідь частково неповна або з помітними логічними / теоретичними прогалинами); – 0,5–1 бал: низький рівень (поверхнева відповідь, відсутність аналізу, слабе використання термінології); – 0 балів: завдання не виконано або абсолютно не відповідає тематиці. У другому семестрі: За кожне виконане завдання самостійної роботи максимальна кількість балів – 2 бали, що визначаються за такими критеріями: 4. Повнота та глибина відповіді (розкрито усі пункти завдання, наявні обґрунтовані приклади, студент демонструє аналітичність мислення та робить власні висновки) – 0–1 бал. 5. Логічність, структура та грамотність викладу (наявна чітка структура, послідовність думки, відсутність грубих помилок, логічний викладу матеріалу) – 0–0,5 балів. 6. Використання термінів та понять соціальної психології (правильно використана термінологія, присутні покликання на основні поняття та теорії соціальної психології) – 0–0,5 балів. Загальна схема рівнів виконання завдання для самостійної роботи: – 2 бали: відмінний рівень виконання (повна відповідність усім критеріям); – 1,5 бали: достатній рівень (відповідь здебільшого коректна, але є дрібні недоліки в структурі або деталізації); – 1 бал: середній рівень (відповідь частково неповна або з помітними логічними / теоретичними прогалинами);

Види робіт, що демонструють здобуті здобувачем вищої освіти результати навчання	Критерії оцінювання
	– 0,5 балів: низький рівень (поверхнева відповідь, відсутність аналізу, слабе використання термінології); – 0 балів: завдання не виконано або абсолютно не відповідає тематиці
Підсумковий проєкт у 1 семестрі	Максимальна кількість балів – 30 балів, які нараховуються за такою схемою оцінки відповідності критеріям: – актуальність та чіткість постановки проблеми (обґрунтованість вибору теми, значущість проблеми для кризової психології, чітке формулювання мети та завдань проєкту) – 5 балів; – теоретичне підґрунтя та огляд літератури (глибина і повнота огляду наукових джерел, актуальних наукових досліджень, зв'язок із темами курсу) – 5 балів; – логічність структури та послідовність викладу матеріалу (структурованість тексту, наявність чітких розділів: вступ, основна частина, висновки, список літератури) – 4 бали; – дослідницька або практична складова (наявність власного емпіричного дослідження, аналізу кейсів, розробки програми, тренінгу або практичних рекомендацій для кризових психологів) – 6 балів; – глибина аналізу, інтерпретація результатів, критичність мислення (вміння аналізувати отримані результати або зібраний матеріал, обґрунтованість висновків, практичність рекомендацій) – 5 балів; – креативність та інноваційність підходів (оригінальність подачі матеріалу, нестандартність рішень, власний підхід у дослідженні проблеми) – 3 бали; – якість оформлення та дотримання вимог до академічної доброчесності (грамотність, відсутність плагіату, правильність оформлення посилань, список літератури, відповідність обсягу наукової роботи та її структури) – 2 бали. Співвідношення балів за рівнями: Високий рівень – 27–30 балів; середній рівень – 22–26 балів; достатній рівень – 17–21 бал; низький рівень – 12–16 балів; незадовільний рівень – 0–11 балів

2. Підсумковий контроль – 0–40 балів

До підсумкового контролю (усного екзамену або ІТЗ) допускаються здобувачі, які протягом семестру набрали не менше 35 балів. Якщо здобувач упродовж семестру набрав менше 35 балів, він до додаткової сесії має ліквідувати заборгованості за пропущені практичні заняття (під час оцінювання виконаних завдань застосовується політика крайніх термінів – максимальна оцінка 50 % від зазначеної в силабусі максимальної кількості балів).

Підсумковий контроль відбувається у вигляді виконання індивідуального творчого завдання, яке має 2 складники – наукова розвідка і доповідь, яку готує студент та захищає публічно у день проведення екзамену за розкладом екзаменаційної сесії (від 0 до 35 балів) та презентації (від 0 до 5 балів) або усний екзамен за дисципліною, який оцінюється також від 0 до 40 балів.

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру 60 балів, має можливість:

- не складати екзамен і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;
- складати іспит, щоб підвищити свій рейтинг із навчальної дисципліни;
- у випадку, якщо здобувач виконав та захистив ІТЗ, але не задоволений підсумковою кількістю балів, то він має право складати екзамен, але бали за виконання ІТЗ у такому разі анулюються і студент виходить на екзамен із кількістю балів поточного контролю.

На іспиті здобувачі готуються та відповідають за екзаменаційним білетом, який містить чотири питання, три з яких теоретичного характеру, а четверте – випадок для аналізу. Кожне питання екзаменаційного білету оцінюється максимально у 10 балів за такими критеріями:

- «відмінно», повна відповідь, не менше 90 % потрібної інформації (повне, безпомилкове розв’язування завдання) – 9–10 балів;
- «добре», достатньо повна відповідь, не менше 75 % потрібної інформації або незначні неточності (повне розв’язування завдання з незначними помилками) – 6–8 балів;
- «задовільно», неповна відповідь, не менше 50 % потрібної інформації та деякі помилки (завдання виконане з певними недоліками) – 5 балів;
- «незадовільно», відповідь містить менше 50 % потрібної інформації, грубі помилки, здобувач не орієнтується у загальних термінах – 1–4 бали.
- не відповідає умовам до «задовільно» – 0 балів.

Сума поточних балів переводиться до екзаменаційної оцінки згідно з таблицею 4.

2.1. Оцінювання складових індивідуального творчого завдання

2.1.1. Наукова розвідка та доповідь за нею

Таблиця 2

Критерії оцінювання

Критерій	Інтерпретація	Максимальна кількість балів
Обґрунтованість вибору теми та її актуальність	Чітке формулювання проблеми, логічне обґрунтування значущості теми в контексті соціальної психології	5 балів
Якість постановки дослідницьких завдань і гіпотез	Відповідність завдань темі, наявність логічних гіпотез або дослідницьких питань	5 балів
Коректність і обґрунтованість вибору методів дослідження	Відповідність методів меті дослідження, опис інструментів: анкети, протоколу, експериментальної процедури тощо	5 балів
Якість збору емпіричних даних або аналізу наукових джерел	Обсяг вибірки, наявність фактичних даних або проведеного контент-аналізу / опитування / експерименту; адекватність аналізу, правильність статистичних або якісних висновків, зв'язок із теоретичними положеннями	8 балів
Вміння застосовувати теоретичний матеріал курсу	Покликання на теорії, поняття, моделі з соціальної психології, що вивчалися у межах курсу	4 бали
Вільне володіння матеріалом дослідження	Здатність презентувати роботу на ґрунтовному та науковому рівні, відповідати на додаткові запитання викладача, вільне володіння термінологією, наявність комплексного розуміння проблематики дослідження	3 бали
Творчий підхід до виконання роботи	Оригінальність підходу, новизна поглядів, нестандартні рішення	3 бали
Якість оформлення роботи	Структура, грамотність, наявність списку літератури, правильність оформлення бібліографічного списку, дотримання академічних стандартів наукової студії	2 бали

2.1.2. Презентація ІТЗ

Таблиця 3

Критерії оцінювання презентації

Критерії оцінювання	0–2 бали	3–4 бали	5 балів
Відповідність матеріалу тематиці та змісту доповіді	Містить близький за тематикою доповіді матеріал, але не несе важливої інформативної функції	Загалом відповідає тематиці ІТЗ і є досить інформативним	Точно відповідає тематиці ІТЗ, містить важливу інформацію
Структурованість інформації	Структура подання інформації складна для розуміння	Можна простежити певну структуру у поданні інформації	Має чітку та логічну структуру

Критерії оцінювання	0–2 бали	3–4 бали	5 балів
Використання графіків, таблиць, діаграм	Графіки, таблиці та діаграми у презентації відсутні	Графіки, таблиці і діаграми представлені у роботі, проте суттєво не доповнюють змісту	Графіки, таблиці, діаграми відповідають змісту та розкривають його сутність
Наявність покликань на використані інформаційні джерела	Немає покликань на використані джерела	Інформаційні джерела не повністю представлені або не усі правильно оформлені	Оформлення посилає на інформаційні джерела є правильним
Читабельність тексту, наочність	Естетичний вигляд презентації незадовільний (відсутня чітка структура розміщення інформації, недоречна графіка оформлення)	Естетичний вигляд де-що псує недостатньо чітка структура розміщення інформації, не зовсім є доречною графіка оформлення	Розмір тексту легко сприймати, подання інформації на слайдах є чітким
Відповідність дизайну змісту роботи, єдність стилю в оформленні різних частин презентації	Дизайн зовсім не відповідає тематиці ІТЗ, а інколи іде всупереч загальному змісту	Дизайн не суперечить загальному змісту ІТЗ	Гармонійне поєднання дизайну презентації з темою та ідеєю ІТЗ

Таблиця 4

Схема оцінювання результатів навчальних досягнень

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в Університеті	Оцінка за національною шкалою
A	90–100	відмінно / зараховано
B	82–89	дуже добре
C	75–81	добре
D	67–74	задовільно
E	60–66	задовільно
FX	0–59	незадовільно / не зараховано
Є незараховані практичні роботи / самостійна робота або поточний контроль у семестрі оцінений менше 20 балів		Не допущено

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1 семестр

МОДУЛЬ 1. ВСТУП ДО СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СОЦІАЛЬНЕ МИСЛЕННЯ, ПІЗНАННЯ ТА МІСЦЕ ОСОБИСТОСТІ В СОЦІУМІ

Семінарське заняття 1

Вступ: соціальна психологія як наука та навчальна дисципліна

Питання для групового обговорення:

1. Соціальна психологія як галузь наукового знання: структура науки, основні категорії.
2. Предмет, об'єкт та завдання соціальної психології.
3. Принципи та методи наукового дослідження в соціальній психології.
4. Етика соціально-психологічних досліджень, роль людських цінностей у науковому пізнанні реальності.
5. Зв'язок соціальної психології з іншими науками.
6. Історія становлення та розвитку соціальної психології як науки та прикладної галузі знань (передумови виникнення, основні теорії, сучасні напрями розвитку – поведінковий, когнітивний, психодинамічний, гуманістичний тощо).

Завдання для самостійної роботи: підготуйте коротке есе (на 1–1,5 сторінки) на тему: «Чому для кризового психолога важливо знати методи соціально-психологічного дослідження?» У тексті обов'язково вкажіть приклади можливих кризових ситуацій, у яких ці знання стануть у нагоді.

Семінарське заняття 2

Соціальне пізнання та мислення

Питання для групового обговорення:

1. Соціальне пізнання та ставлення.
2. Теорія атрибуції.
3. Фундаментальна помилка атрибуції та її вплив на інтерпретацію причин поведінки іншої людини.
4. Специфіка соціального сприйняття та інтерпретації подій: значення соціальних установок та переконань у нашому житті.
5. Переконання та дилема Монті Холла.
6. Конструювання спогадів, реконструкція минулих установок, поведінки та досвіду.

7. Вплив підсвідомого на формування суджень про інших людей.

Завдання для самостійної роботи: проведіть самоспостереження протягом тижня, у ході якого фіксуйте усі випадки, коли ви пояснювали поведінку інших людей зовнішніми обставинами, а свою через якісь особистісні властивості. Опишіть 2 приклади: один – фундаментальної помилки атрибуції, другий – коректної інтерпретації поведінки іншої людини. Результати подайте у вигляді тексту, обсяг – 1 сторінка.

Семінарське заняття 3

Соціальне пізнання та мислення

Питання для групового обговорення:

1. Дослідження феномену надмірної самовпевненості Деніела Канемана та Еймоса Тверскі.
2. Феномен псевдокомпетентності Девіда Даннінга та Джастіна Крюгера.
3. Евристика як стратегія мислення, її різновиди та вплив на наше повсякденне життя (евристика репрезентативності; мислення, що суперечить фактам; ілюзорне мислення; ілюзія контролю).
4. Особливості впливу нашої мотивації, настрою та бажань на соціальні судження.
5. Взаємозалежність установок та поведінки.
6. Проблема прогнозування людської поведінки у соціальній психології.
7. Явище когнітивного дисонансу у соціальній психології.
8. Соціальні переконання та зміна ставлення (техніка «нога-в-двері»).

Семінарське заняття 4

«Я» в соціальному контексті

Питання для групового обговорення:

1. Я-концепція особистості, Я-схеми, ефект покликання на себе та Я-образи.
2. Конструювання Я-концепції через досвід успіху та невдач і судження про нас інших людей.
3. Самоповага як соціальний феномен.
4. Розвиток соціального Я (соціальні ролі, соціальна ідентичність, соціальне порівняння).
5. Особистість і культура, поняття залежної та незалежної Я-концепції.
6. Поняття соціального типу та соціального характеру особистості.
7. Співвідношення соціального типу та соціальної зрілості особистості.

Семінарське заняття 5
«Я» у соціальному контексті
Модульний тестовий контроль

Питання для групового обговорення:

1. Соціалізація особистості: форми, механізми та моделі.
2. Специфіка соціалізації особистості на різних вікових етапах.
3. Особливості людського самопізнання у поясненні та прогнозуванні власної поведінки. Проблема самоаналізу.
4. Самоконтроль та самоефективність у сучасному соціальному світі.
5. Феномен вивченої безпорадності як проблема самовизначення.
6. Особливості самопрезентації та управління враженнями інших людей.

Завдання для самостійної роботи: виконайте вправу «Дослідження сильних сторін свого характеру»

Джерело: Niemiec R. M. Mindfulness and Character Strengths: A Practical Guide to Flourishing. MA: Hogrefe, 2014.

Ваші сильні сторони – це ваші позитивні властивості та характеристики. Вони спонукають вас діяти, прагнути та відчувати так, що це приносить користь і вам, і іншим людям.

Загалом ці властивості об'єднуються у великі категорії, пов'язані з шістьма основними «чеснотами»:

Мудрість: когнітивні сильні сторони, пов'язані з пошуком, здобуттям і застосуванням знань.

Гуманність: міжособистісні сильні сторони, що охоплюють турботу, увагу та близькість до інших.

Мужність: емоційні сильні сторони характеру, які охоплюють силу волі та наполегливість у досягненні цілей і подоланні труднощів.

Справедливість: громадянські сильні сторони, які визначають вашу роль у суспільстві та спільноті.

Поміркованість: такі властивості, як скромність та саморегуляція, що допомагають утримуватися від крайнощів.

Трансцендентність: духовність, здатність до сприйняття краси та інші властивості, які пов'язують вас із чимось більшим і надають життю сенсу.

Інструкція: «Представлені десять запитань охоплюють ваше життя від дитинства до сьогодення. Використовуйте їх, щоб визначити свої провідні сильні

сторони, а також ті, які ви могли недооцінювати, щоб більш усвідомлено використовувати їх у повсякденному житті:

1. Якими були ваші улюблені заняття у дитинстві? Які активності приносили вам радість?
2. Згадайте свої найщасливіші спогади з дошкільного віку або до п'яти років. Чим ви тоді займалися? Які почуття ви відчували?
3. Яке з ваших досягнень у початковій школі викликало найбільшу гордість? Що додавало вам впевненості? Почуття успіху?
4. Що вам найбільше подобалося в собі в той період?
5. Підлітковий період: чим ви дуже пишаєтеся, що змогли подолати? Як ви справлялися з труднощами і що відчували після?
6. Які заняття приносили вам особливе задоволення? Які почуття ви відчували тоді і які відчуваєте зараз, згадуючи про це?
7. Які з минулих занять завжди допомагали вам відчувати себе справжнім / справжньою собою?
8. Що з вашої теперішньої роботи або життя в цілому ви виконуєте дуже добре? Які емоції ви відчуваєте в цей момент?
9. Озираючись на останні п'ять років, чи пишаєтеся ви своїм особистісним зростанням, у чому саме?
10. Як ви любите проводити вільний час? Як би ви його проводили, якщо б мали змогу робити все, що забажаєте? Які почуття це викликало б у вас?

МОДУЛЬ 2. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУЛЬТУРИ ВЕЛИКИХ ТА МАЛИХ ГРУП

Семінарське заняття 6

Загальні теоретичні основи соціального впливу

Питання для групового обговорення:

1. Соціальна ідентичність та культурні відмінності.
2. Культура як детермінанта соціальної поведінки особистості.
3. Теорія соціальних ролей (інверсія ролей, ролі з високим та низьким статусом).
4. Соціальна психологія гендерних відмінностей.
5. Культурний вплив на гендерні ролі.
6. Соціальне домінування як чинник соціальної та гендерної поведінки. Агресія та сексуальність.
7. Явище конформізму: визначення поняття, класичні теорії, експерименти С. Аша.

8. Формування соціальних норм через призму наукових досліджень М. Шерифа.

9. Феномен підкорення у соціальній психології впливу: експерименти С. Мілгрема.

10. Способи протидії соціальному тиску.

11. Психологія соціального переконання: механізми та засоби, якими здійснюється переконання аудиторії.

12. Протидія соціальному переконанню (посилення власної позиції, оскарження переконань, розвиток контраргументації тощо).

Семінарське заняття 7

Соціальна психологія великих груп, етносів, націй та міжгрупової взаємодії

Питання для групового обговорення:

1. Велика соціальна група: визначення поняття, загальна характеристика та класифікації.

2. Психологія соціальних класів (різновиди класів, класові потреби, інтереси, соціальні почуття та інші компоненти).

3. Розмежування понять етнос та нація. Форми існування етносу.

4. Етнічна свідомість, самосвідомість та етнічна ідентичність.

5. Проблема визначення поняття нації.

6. Національна свідомість та самосвідомість.

Завдання для самостійної роботи: підготуйте есе на тему «Етнічна ідентичність як фактор стресостійкості в умовах кризи: приклади з сучасної України». Використайте мінімум 2 соціально-психологічних поняття з теми заняття (наприклад: «етнічна свідомість», «соціальна група», «національна ідентичність»). За бажанням додайте приклади з медіа або особистого досвіду.

Семінарське заняття 8

Соціальна психологія великих груп, етносів, націй та міжгрупової взаємодії

Питання для групового обговорення:

1. Формування та розвиток національної ідентичності.

2. Визначення поняття національного характеру та його змісту.

3. Українська національна ментальність та характер.

4. Проблема етнічних та національних стереотипів у сучасному світі.

5. Особливості міжгрупових відносин та їх форми – від толерантності до нетерпимості (геноцид, вигнання, сегрегація, плуралізм, асиміляція, об'єднання).

6. Розмежування понять та соціальних явищ етноцентризму, націоналізму, нацизму та шовінізму.

Завдання для самостійної роботи: підготуйте мініаналіз на тему «Як проявляється етнічна ідентичність українців у період сучасної війни?». У відповіді спробуйте визначити емоційні, поведінкові або ціннісні аспекти та надайте конкретні приклади з медіа, соціальних мереж або власного досвіду. Результати своїх роздумів подайте у формі друкованого тексту, обсяг – 1,5–2 сторінки.

Семінарське заняття 9

Соціальна психологія малих груп. Захист підсумкового проєкту

Питання для групового обговорення:

1. Визначення поняття група.
2. Класифікація груп у соціальній психології.
3. Явище соціальної фасилітації (вплив присутності інших людей на діяльність індивіда).
4. Групова поляризація: явище зсуву в бік ризику, нормативний вплив, інформаційний вплив.
5. Групове мислення, його симптоми та наслідки.
6. Попередження та профілактика прояву групового мислення.
7. Вплив меншості в групі.
8. Лідерство та керівництво у групі.
9. Значення соціальних груп для життя особистості.

2 семестр

МОДУЛЬ 3. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Семінарське заняття 1 (10)

Феномен спілкування та його значення у соціальній взаємодії і розвитку особистості

Питання для групового обговорення:

1. Спілкування як повноцінний вид соціальної діяльності та взаємодії.
2. Явище афіліації як потреби людини у спілкуванні.
3. Характеристики спілкування як соціальної діяльності: структура, функції, види, стратегії, тактики, стилі, засоби та форми.
4. Компоненти спілкування: комунікаційний, перцептивний та інтерактивний.

Практико-орієнтоване завдання:

Вправа «36 запитань для підвищення близькості у спілкуванні»

Джерело: Seph Fontane Pennock, Hugo Alberts. 3 Communication Exercises. *PositivePsychology.com*. 2013.

Формат: робота у парах.

Тривалість: 45–60 хвилин.

Опис вправи:

Міжособистісна близькість описує психологічну близькість двох або більше людей та пов'язані з цим почуття прихильності між ними. Згідно з теорією соціального проникнення, взаємний обмін особистою інформацією є основою процесу пізнання іншої людини. У міру розвитку стосунків комунікація переходить від поверхневих тем до більш глибоких і особистих. Для формування глибоких і довірливих взаємин необхідна взаємна щирість та готовність до саморозкриття.

Дослідження демонструють, що навіть між незнайомцями обмін особистою інформацією може підвищити відчуття близькості. В експерименті, де незнайомі пари ставили одне одному 36 спеціальних запитань, учасники вже через 60 хвилин відчували незвичайну близькість до свого партнера. Рівень близькості, який вони відчували, був подібний до їхніх найцінніших стосунків.

Розвиток близькості та відчуття єдності у групі має багато переваг:

- слабкі та поверхневі зв'язки можуть викликати стрес і незадоволеність;
- натомість сильні зв'язки покращують моральний стан, мотивацію та сприяють довірливій взаємодії.

Мета вправи – сприяти розвитку відчуття близькості між учасниками групи та формуванню стійких міжособистісних стосунків через взаємну саморозкритість.

Перебіг виконання:

Крок 1:

1. Об'єднайтесь у випадкові пари (якщо непарна кількість – одна трійка).
2. У додатку 1 до цих методичних рекомендацій знайдіть список із 36 запитань.

Крок 2:

3. Оберіть ті запитання, які вам підходять, або пройдіть усі 36 за списком.
4. По черзі ставте один одному запитання та відповідайте. Людина, яка відповідала останньою, починає відповідати на наступне запитання.

Крок 3:

Після завершення вправи організуйте групове обговорення за такими запитаннями:

- Як ви почувалися, коли були відкритими та вразливими перед партнером?
- Як ви сприйняли відкритість партнера?
- Що нового ви дізналися про нього / неї?
- Яке запитання було для вас найскладнішим? Чому?
- Що найбільше сподобалося у цій вправі?
- Наскільки близькими ви почувалися з партнером до вправи (за шкалою від 0 до 10)?
- Наскільки близькими ви відчуваєтеся після вправи?
- У чому ви відчуваєте глибший зв'язок із партнером?
- З ким би ще ви хотіли повторити цю вправу?

Завдання для самостійної роботи: проведіть самоспостереження (протягом 1 дня) за власними стратегіями та стилями спілкування в різних соціальних ситуаціях (наприклад: розмова з другом, із незнайомцем, під час навчання). У звіті спостереження опишіть:

- Які стратегії і стилі спілкування ви застосовували?
- Які компоненти спілкування (комунікативний, перцептивний, інтерактивний) були найбільш вираженими в кожній ситуації?

Семінарське заняття 2(11)

Феномен спілкування та його значення

у соціальній взаємодії і розвитку особистості.

Соціальні стосунки: вплив упереджень на міжособистісну взаємодію

Питання для групового обговорення:

1. Відображення інтерактивного компоненту спілкування у транзактному аналізі Е. Берна. Психологія small talk та зловживання нею у сучасному суспільстві.
2. Психологія формування першого враження про людину (ефекти первинності та ореолу, стереотипізація, тенденція до підтвердження, емоційний вплив, зовнішні фактори, соціальний статус та особистісні властивості).
3. Форми та особливості соціальної та міжособистісної взаємодії.
4. Вплив упереджень на стосунки з іншими людьми та виникнення антипатії.
5. Поширення соціальних упереджень та їх різновиди: расові, приховані, гендерні та інші упередження.

6. Соціальні джерела упереджень (соціальна нерівність, релігія, дискримінація, стереотипи, соціальна ідентичність, конформізм та інституціональна підтримка).

7. Когнітивні та емоційні джерела упереджень (категоризація, атрибуція, фрустрація та агресія, потреба у статусі та самозахисті, авторитарність особистості).

Семінарське заняття 3(12)

Агресія у соціальній взаємодії: природа виникнення та протидії

Питання для групового обговорення:

1. Агресія як визначальний фактор соціальної поведінки: теорії агресії.

2. Агресія як набута соціальна навичка: теорія соціального наuczіння А. Бандури.

3. Детермінанти агресії та агресивної поведінки.

4. Вплив ЗМІ на соціальну поведінку і мислення.

5. Сексуальне насильство як викривлення сексуальної реальності особистості: вплив ЗМІ та порнографії.

6. Соціальні й культурні інструменти та механізми послаблення агресії.

Завдання для самостійної роботи: підготуйте короткий аналіз медіаматеріалу (відео, стаття, пост у соцмережах) на тему агресивної поведінки обсягом 1–2 сторінки. У розвідці вкажіть

- Яку форму агресії ви спостерігали?
- Які її можливі детермінанти (згідно з теоріями агресії)?
- Чи був вплив ЗМІ на сприйняття цієї агресії?

Семінарське заняття 4(13)

Позитивні форми міжособистісних стосунків та природа симпатії

Модульний тестовий контроль

Питання для групового обговорення:

1. Позитивні форми міжособистісної взаємодії – дружба та любов.

2. Психологія дружби та теорії її виникнення.

3. Фактор фізичної привабливості у встановленні близьких міжособистісних стосунків.

4. Формування та розвиток симпатії: теорія схожості, теорія протилежностей та вплив атрибуції.

5. Взаємозв'язок самооцінки та привабливості.

6. Почуття любові та різновиди любовної взаємодії (любов-пристрасть, романтична любов, любов-дружба).

7. Підтримка міжособистісних стосунків та прив'язаність (теорії та типи прив'язаності).

Завдання для самостійної роботи: виконайте вправу: «Високоякісні стосунки (High Quality Relationships – HQR)»¹.

Авторка: Даніела Рамірес-Дуран, MAPR.

Інструкція: «Пропоновані у цій вправі запитання створені для того, щоб ви могли проаналізувати ваші міжособистісні стосунки. Це можуть бути як близькі міжособистісні стосунки, так і взаємодія з приятелем чи колегою з роботи. Кожне запитання відображає одну з характеристик високоякісних стосунків (тобто: емоційна ємність, еластичність, зв'язність, життєздатність, позитивне ставлення та взаємність).

1. Наскільки ми приймаємо та конструктивно виражаємо як приємні, так і неприємні емоції?

2. Наскільки добре ми справляємось із зовнішніми викликами?

3. Наскільки ми відкриті до нових ідей та приймаємо різноманітність?

4. Наскільки ми відчуваємо енергійність під час взаємодії?

5. Наскільки ми відчуваємо себе цінними, виявляємо розуміння і відчуваємо, що нас розуміють у стосунках?

6. Наскільки ми відчуваємо емпатію, взаємність та безпеку у наших стосунках?

Після роздумів над цими запитаннями, запишіть щонайменше один спосіб покращення кожної з цих сфер:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

¹Вправу адаптовано з:

1. Carmeli A., Brueller D., Dutton J. E. Learning behaviours in the workplace: The role of high-quality interpersonal relationships and psychological safety. *Systems Research and Behavioral Science: The Official Journal of the International Federation for Systems Research*. 2009. Vol. 26. P. 81–98.

2. Dutton J. E., Heaphy E. D. The power of high-quality relationships at work. In *Positive Organizational Scholarship* / K. S. Cameron, J. E. Dutton, R. E. Quinn (Eds). San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, 2006. P. 263–278.

МОДУЛЬ 4. СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ ТА ВІЙНИ. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Семінарське заняття 5(14)

Альтруїзм як форма просоціальної поведінки.

Соціальна психологія релігії та її впливу на особистість

Питання для групового обговорення:

1. Феномен альтруїзму: визначення поняття та теорії виникнення.
2. Егоїзм та емпатія – дві протиборчих сили у проявах альтруїзму.
3. Вплив соціальних норм на прояви альтруїзму.
4. Соціальне навчання альтруїстичної поведінки.
5. Релігія як об'єкт соціально-психологічних досліджень.
6. Релігія в осмисленні представників психодинамічного напрямку (З. Фройд, К.-Г. Юнг, Е. Фромм).
7. Вплив та значення релігії у формуванні людської цивілізації та культури.
8. Релігійна віра: підходи до вивчення явища та форми його прояву.

Завдання для самостійної роботи: порівняйте два підходи до розуміння альтруїзму: теорію соціального научіння А. Бандури та еволюційний підхід до альтруїзму. Результати роботи подайте у таблиці. Врахуйте основні ідеї кожної теорії, відмінності між ними, приклади з реального життя або кризових ситуацій. За потреби додайте інші критерії порівняння самостійно.

Семінарське заняття 6(15)

Соціальна психологія релігії та її впливу на особистість.

Соціальна психологія війни у реаліях XXI століття

Питання для групового обговорення:

1. Проблема релігійного фанатизму: історична ретроспектива питання.
2. Прояви релігійного фанатизму у XXI столітті.
3. Психологічні особливості організації та функціонування релігійних сект.
4. Форми переконання та навіювання у релігійних культах та сектах.
5. Специфіка соціальних змін в умовах війни (зміни у динаміці великих та малих груп, формування нових соціальних ролей, вплив пропаганди та дезінформації).
6. Соціально-психологічні наслідки впливу війни на цивільне населення.
7. Специфіка соціальної адаптації особистості та групи до умов війни.
8. Психологічні наслідки впливу бойових дій на психіку військовослужбовців та їхнє соціальне життя.

Семінарське заняття 7(16)

Соціальна психологія війни у реаліях XXI століття

Питання для групового обговорення:

1. Соціально-психологічні настрої українців в умовах російсько-української війни.
2. Колективна травма війни як об'єкт соціально-психологічних досліджень.
3. Особливості ресоціалізації учасників бойових дій та внутрішньо переміщених осіб.
4. Сучасна соціальна перцепція українцями росіян.
5. Соціально-психологічний аспект впливу на особистість сучасних інформаційних війн.

Завдання для самостійної роботи: складіть короткий теоретичний огляд на тему «Соціально-психологічні наслідки війни для внутрішньо переміщених осіб в Україні». Визначте основні психологічні проблеми, специфіку соціальної адаптації та основні виклики у цьому процесі, можливі напрями психологічної допомоги (з урахуванням знань із соціальної психології).

Семінарське заняття 8(17)

Прикладні аспекти застосування соціально-психологічного знання.

Захист індивідуальних творчих завдань

Питання для групового обговорення:

1. Прикладна соціальна психологія: загальна характеристика напрямів застосування, предмет та завдання.
2. Соціально-психологічне консультування як перспективний напрям застосування теорії соціальної психології.
3. Активні методи соціально-психологічної роботи.
4. Соціальна психологія у клінічній практиці та в галузі охорони здоров'я.
5. Соціальна психологія в політиці.
6. Соціальна психологія праці, організації та бізнесу.
7. Соціальна психологія освіти.
8. Перспективи розвитку соціальної психології як науки та прикладної галузі.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ПІДСУМКОВИХ ПРОЄКТІВ ЗА 1 СЕМЕСТР

Варіант 1. Емпіричний проєкт на тему: «Фундаментальна помилка атрибуції у роботі кризового психолога: емпіричне дослідження».

Завдання: розробіть та проведіть мінідослідження (наприклад, опитування чи аналіз випадків) щодо того, як фахівці-психологи або майбутні психологи інтерпретують причини власної або чужої поведінки в стресових ситуаціях. Проаналізуйте отримані дані та на основі результатів дослідження сформулюйте практичні рекомендації для зниження впливу атрибутивних помилок під час кризового консультування.

Варіант 2. Психолого-освітній проєкт на тему «Формування стійкої Я-концепції у клієнтів кризових служб: програма психологічного тренінгу».

Завдання: розробіть мінітренінг (на 3–5 сесій), спрямований на підтримку самооцінки та самоприйняття клієнтів кризових соціальних служб. Теоретично обґрунтуйте використання вправ із покликанням на соціально-психологічні теорії Я-концепції, самооцінки, самопрезентації тощо. Додайте елементи практик на розвиток чи фасилітацію самопізнання, управління емоціями та саморегуляції.

Варіант 3. Культурно-соціальний проєкт на тему «Культурні особливості реакцій на кризові події: міжкультурний аналіз».

Завдання: здійсніть аналіз наукової та науково-популярної літератури про культурні відмінності у подоланні стресу, втрат та травм. Порівняйте поведінкові моделі клієнтів із різних культур (наприклад, українців, американців, японців). За результатами теоретичного аналізу розробіть рекомендації для кризових психологів щодо психологічного консультування у міжкультурному форматі.

Варіант 4. Проєкт зі стереотипізації та міжгрупових відносин на тему «Етнічні та національні стереотипи як бар'єр у кризовому консультуванні: аналіз та шляхи подолання».

Завдання: дослідіть типові стереотипи щодо окремих етнічних груп серед фахівців-психологів або студентів-психологів (можна на основі анкетування). Проаналізуйте вплив стереотипів на надання допомоги під час кризових подій (наприклад, робота з переселенцями, біженцями). На основі отриманих результатів розробіть короткий освітньо-просвітницький модуль (з 5–7 слайдів або 2 сторінок методичних рекомендацій) для кризових психологів із питань між-етнічної чутливості.

Варіант 5. Інформаційно-комунікаційний проєкт на тему: «Протидія соціальному впливу та маніпуляціям під час інформаційних криз: психологічний інструментарій для фахівців».

Завдання: здійсніть аналіз механізмів соціального переконання та навіювання в ЗМІ під час надзвичайних ситуацій. Виявіть найбільш розповсюджені

маніпулятивні техніки (наприклад, актуалізація страху чи фейкові новини). У підсумку розробіть буклет, інфографіку або відеоролик із порадами для населення та фахівців: як розпізнавати та протидіяти інформаційним маніпуляціям у кризових обставинах.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ПІДСУМКОВИХ ПРОЄКТІВ

Формами подачі підсумкового проєкту є друкований текст (*10–15 сторінок*) та за потреби мультимедійний проєкт (презентація, відео, буклет, інфографіка). Робота обов'язково має містити такі структурні компоненти: *титальна сторінка, зміст, основна частина, висновки, список літератури* (не менше 5 джерел). Зразок оформлення титульного аркушу до підсумкового проєкту представлений у додатку 2.

Основна частина роботи має таку структуру:

- *вступ* з обґрунтуванням актуальності теми, сформульованими метою та завданнями проєкту, детальним описом методології дослідження та вибірки (якщо завданням передбачено проведення опитування чи психодіагностики);
- *три змістових параграфи*, з яких один є теоретичним аналізом проблематики проєкту, другий – аналіз та інтерпретація отриманих результатів дослідження, а третій передбачає рекомендації щодо розв'язання проблеми або детальний опис тренінгової програми, освітньо-просвітницького модулю, відеоролику, інфографіки чи буклету. Останні варіанти у своєму повному обсязі необхідно подавати у *додатках* до підсумкового проєкту;
- *висновки*, які сформульовані згідно із завданнями проєкту.

Список літератури оформлений за ДСТУ 2015 року або в АРА стилі. Переглянути правила та приклади оформлення бібліографічного списку можна за покликаннями:

- <https://www.grafiati.com/uk/info/dstu-8302-2015/examples/>
- <https://www.grafiati.com/uk/blogs/apa-citation-generator/>

Покликання на джерела у тексті підсумкового проєкту необхідно брати у квадратні дужки, наприклад [3].

Здобувач вищої освіти має дотримуватись **заборони** покликатись на джерела, що видані у країні-агресорці РФ та будь-які інші джерела, опубліковані російською мовою.

Технічні вимоги до оформлення підсумкового проєкту:

- шрифт Times New Roman 14 кеглю з 1,5 міжрядковим інтервалом, без інтервалів між абзацами;
- абзацні відступи – 1,25 см;
- усі поля 2 см.

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Варіант 1. Проведіть власний мініексперимент із вивчення ефекту фундаментальної помилки атрибуції у побутових ситуаціях (наприклад, у навчальній групі або серед друзів). Опишіть методику збору даних (наприклад, опитування, інтерв'ю), проаналізуйте отримані результати та порівняйте їх із висновками класичних досліджень (наприклад, Джонса і Гарріса). Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

Варіант 2. Створіть анкету для дослідження самооцінки та самопрезентаційних стратегій серед студентів різних спеціальностей. Проведіть опитування серед 20–30 респондентів та проаналізуйте отримані дані. Висловіть гіпотези щодо впливу спеціальності на рівень самооцінки та стиль самопрезентації. Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

Варіант 3. Дослідіть рівень конформізму серед студентів вашого ЗВО за методикою Аша (або модифікованим варіантом). Опишіть дизайн свого експерименту (онлайн або очно), зберіть дані у двох групах (наприклад, першокурсників та старшокурсників), порівняйте рівень схильності до конформізму. Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

Варіант 4. Проведіть мінідослідження впливу групової динаміки (наприклад, явища групового мислення або групової поляризації) на ухвалення рішень у кризових або стресових ситуаціях. Оберіть один із аспектів дослідження: а) вплив групового мислення на рішення під час кризових подій (наприклад, евакуація, рятувальні заходи); б) зсув у бік ризику у разі групового обговорення у кризовій ситуації (наприклад, ухвалення ризикованих рішень у групах волонтерів або рятувальників). Визначте вибірку свого дослідження, розробіть методику збору даних (наприклад, анкету, моделювання кризової ситуації з подальшим обговоренням, аналіз протоколів групового обговорення, контент-аналіз відеозаписів тренінгів тощо), проаналізуйте отримані дані та на основі них запропонуйте рекомендації, як зменшити ризики групового мислення у кризових командах, які заходи профілактики доцільно застосовувати. Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою

структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

Варіант 5. Проведіть дослідження першого враження: сформууйте вибірку з 10–15 осіб; попросіть їх оцінити фото незнайомців (або відео без звуку) за рівнем симпатії, надійності, відкритості. Порівняйте результати з класичними ефектами (ефект ореолу, первинності). Проаналізуйте: які зовнішні чинники найбільше вплинули на оцінки ваших респондентів? Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

Варіант 6. Проведіть мінідослідження на тему: «Ставлення сучасної молоді до релігії: віра, ритуали, скепсис». Розробіть анонімне опитування та залучіть до дослідження представників різних релігійних поглядів (або тих, хто ідентифікує себе як агностик чи атеїст). Проаналізуйте отримані результати. Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

Варіант 7. Проведіть інтерв'ю (або онлайн-опитування) з представниками різних галузей (освіта, бізнес, охорона здоров'я), щоб з'ясувати: «Як соціально-психологічні знання допомагають у вашій професійній діяльності?». Для цього підготуйте запитання (не менше 5). Вибірку респондентів сформууйте з 3 різних груп по 5–6 осіб. На основі їхніх відповідей порівняйте погляди представників різних професій. Результати дослідження оформіть у форматі наукової статті обсягом 12–15 сторінок за такою структурою: *постановка проблеми, мета та завдання, методи дослідження, аналіз наукових джерел за темою, результати емпіричного дослідження, висновки.*

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ

Структура ІТЗ має відповідати вимогам до написання наукових розвідок (наприклад, наукової статті, тез доповіді чи розділу колективної монографії) та містити такі елементи, як *назва роботи* (по середині аркуша, великими літерами напівжирним шрифтом), *прізвище та ім'я автора і короткі відомості про нього* (під назвою роботи з правого краю аркуша), *анотація* (не менше 200–300 слів), *ключові слова*, *постановка проблеми* (актуальність теми), *мета*, *завдання*, *методологія дослідження*, *аналіз наукових джерел за темою*, *опис та аналіз основних результатів дослідження*, *висновки*, *список використаної літератури*. Максимальний обсяг роботи – 15 сторінок друкованого тексту. Приклад оформлення ІТЗ поданий у додатку 3 цих методичних рекомендацій.

Технічні вимоги до оформлення тексту ІТЗ:

- шрифт Times New Roman 14 кеглю з 1,5 міжрядковим інтервалом, без інтервалів між абзацами;
- абзацні відступи – 1,25 см;
- поля: ліве, нижнє та верхнє – 2 см, праве – 1,5 см.

Список використаних джерел має бути оформлений відповідно до ДСТУ 2015 року або в АРА стилі. Переглянути правила та приклади оформлення бібліографічного списку можна за покликаннями:

- <https://www.grafiati.com/uk/info/dstu-8302-2015/examples/>
- <https://www.grafiati.com/uk/blogs/apa-citation-generator/>

Заборонено покликатись на джерела, що видані у країні-агресорці РФ та будь-які інші джерела, опубліковані російською мовою.

Покликання на джерела у тексті ІТЗ необхідно брати у квадратні дужки, наприклад: [2].

Вимоги до оформлення презентації ІТЗ

Обсяг презентації ІТЗ повинен становити 10–12 слайдів із використанням шрифтів не менше 32 кеглю для заголовків та 28 кеглю для основного тексту на слайді. Допускається використання різних шрифтів, однак їх кількість не повинна перевищувати 3 видів. Презентація обов'язково має містити ілюстративні матеріали, як-от рисунки, фото, таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Структура презентації: титульний слайд із темою ІТЗ та відомостями про автора, слайд з актуальністю проблематики, основний матеріал, висновки, підсумковий слайд.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Соціальна психологія як галузь наукового знання: структура науки, основні категорії.
2. Предмет, об'єкт та завдання соціальної психології.
3. Принципи та методи наукового дослідження в соціальній психології.
4. Етика соціально-психологічних досліджень, роль людських цінностей у науковому пізнанні реальності.
5. Зв'язок соціальної психології з іншими науками.
6. Історія становлення та розвитку соціальної психології як науки та прикладної галузі знань (передумови виникнення, основні теорії, сучасні напрями розвитку – поведінковий, когнітивний, психодинамічний, гуманістичний тощо).
7. Соціальне пізнання та ставлення.
8. Теорія атрибуції.
9. Фундаментальна помилка атрибуції та її вплив на інтерпретацію причин поведінки іншої людини.
10. Специфіка соціального сприйняття та інтерпретації подій: значення соціальних установок та переконань у нашому житті.
11. Переконання та дилема Монті Холла.
12. Конструювання спогадів, реконструкція минулих установок, поведінки та досвіду.
13. Вплив підсвідомого на формування суджень про інших людей.
14. Дослідження феномену надмірної самовпевненості Деніела Канемана та Еймоса Тверски.
15. Феномен псевдокомпетентності Девіда Даннінга та Джастіна Крюгера.
16. Евристика як стратегія мислення, її різновиди та вплив на наше повсякденне життя (евристика репрезентативності; мислення, що суперечить фактам; ілюзорне мислення; ілюзія контролю).
17. Особливості впливу нашої мотивації, настрою та бажань на соціальні судження.
18. Взаємозалежність установок та поведінки.
19. Проблема прогнозування людської поведінки у соціальній психології.
20. Явище когнітивного дисонансу у соціальній психології.
21. Соціальні переконання та зміна ставлення (техніка «нога-в-двері»).
22. Я-концепція особистості, Я-схеми, ефект покликання на себе та Я-образи.
23. Конструювання Я-концепції через досвід успіху та невдач і судження про нас інших людей.
24. Самоповага як соціальний феномен.

25. Розвиток соціального Я (соціальні ролі, соціальна ідентичність, соціальне порівняння).
26. Особистість і культура, поняття залежної та незалежної Я-концепції.
27. Поняття соціального типу та соціального характеру особистості.
28. Співвідношення соціального типу та соціальної зрілості особистості.
29. Соціалізація особистості: форми, механізми та моделі.
30. Специфіка соціалізації особистості на різних вікових етапах.
31. Особливості людського самопізнання у поясненні та прогнозуванні власної поведінки. Проблема самоаналізу.
32. Самоконтроль та самоєфективність у сучасному соціальному світі.
33. Феномен вивченої безпорадності як проблема самовизначення.
34. Особливості самопрезентації та управління враженнями інших людей.
35. Соціальна ідентичність та культурні відмінності.
36. Культура як детермінанта соціальної поведінки особистості.
37. Теорія соціальних ролей (інверсія ролей, ролі з високим та низьким статусом).
38. Соціальна психологія гендерних відмінностей.
39. Культурний вплив на гендерні ролі.
40. Соціальне домінування як чинник соціальної та гендерної поведінки. Агресія та сексуальність.
41. Явище конформізму: визначення поняття, класичні теорії, експерименти С. Аша.
42. Формування соціальних норм через призму наукових досліджень М. Шерифа.
43. Феномен підкорення у соціальній психології впливу: експерименти С. Мілгрема.
44. Способи протидії соціальному тиску.
45. Психологія соціального переконання: механізми та засоби, якими здійснюють переконання аудиторії.
46. Протидія соціальному переконанню (посилення власної позиції, оскарження переконань, розвиток контраргументації тощо).
47. Велика соціальна група: визначення поняття, загальна характеристика та класифікації.
48. Психологія соціальних класів (різновиди класів, класові потреби, інтереси, соціальні почуття та інші компоненти).
49. Розмежування понять етнос та нація. Форми існування етносу.
50. Етнічна свідомість, самосвідомість та етнічна ідентичність.
51. Проблема визначення поняття нації.
52. Національна свідомість та самосвідомість.

53. Формування та розвиток національної ідентичності.
54. Визначення поняття національного характеру та його змісту.
55. Українська національна ментальність та характер.
56. Проблема етнічних та національних стереотипів у сучасному світі.
57. Особливості міжгрупових відносин та їх форми – від толерантності до нетерпимості (геноцид, вигнання, сегрегація, плуралізм, асиміляція, об'єднання).
58. Розмежування понять та соціальних явищ етноцентризму, націоналізму, нацизму та шовінізму.
59. Визначення поняття група.
60. Класифікація груп у соціальній психології.
61. Явище соціальної фасилітації (вплив присутності інших людей на діяльність індивіда).
62. Групова поляризація: явище зсуву в бік ризику, нормативний вплив, інформаційний вплив.
63. Групове мислення, його симптоми та наслідки.
64. Попередження та профілактика прояву групового мислення.
65. Вплив меншості в групі.
66. Лідерство та керівництво у групі.
67. Значення соціальних груп для життя особистості.
68. Спілкування як повноцінний вид соціальної діяльності та взаємодії.
69. Явище афіліації як потреби людини у спілкуванні.
70. Характеристики спілкування як соціальної діяльності: структура, функції, види, стратегії, тактики, стилі, засоби та форми.
71. Компоненти спілкування: комунікаційний, перцептивний та інтерактивний.
72. Відображення інтерактивного компоненту спілкування у транзактному аналізі Е. Берна. Психологія small talk та зловживання нею у сучасному суспільстві.
73. Психологія формування першого враження про людину (ефекти первинності та ореолу, стереотипізація, тенденція до підтвердження, емоційний вплив, зовнішні фактори, соціальний статус та особистісні властивості).
74. Форми та особливості соціальної та міжособистісної взаємодії.
75. Вплив упереджень на стосунки з іншими людьми та виникнення антипатії.
76. Поширення соціальних упереджень та їх різновиди: расові, приховані, гендерні та інші упередження.
77. Соціальні джерела упереджень (соціальна нерівність, релігія, дискримінація, стереотипи, соціальна ідентичність, конформізм та інституціональна підтримка).

78. Когнітивні та емоційні джерела упереджень (категоризація, атрибуція, фрустрація та агресія, потреба у статусі та самозахисті, авторитарність особистості).

79. Агресія як визначальний фактор соціальної поведінки: теорії агресії.

80. Агресія як набута соціальна навичка: теорія соціального наuczіння А. Бандури.

81. Детермінанти агресії та агресивної поведінки.

82. Вплив ЗМІ на соціальну поведінку і мислення.

83. Сексуальне насильство як викривлення сексуальної реальності особистості: вплив ЗМІ та порнографії.

84. Соціальні й культурні інструменти та механізми послаблення агресії.

85. Позитивні форми міжособистісної взаємодії – дружба та любов.

86. Психологія дружби та теорії її виникнення.

87. Фактор фізичної привабливості у встановленні близьких міжособистісних стосунків.

88. Формування та розвиток симпатії: теорія схожості, теорія протилежностей та вплив атрибуції.

89. Взаємозв'язок самооцінки та привабливості.

90. Почуття любові та різновиди любовної взаємодії (любов-пристрасть, романтична любов, любов-дружба).

91. Підтримка міжособистісних стосунків та прив'язаність (теорії та типи прив'язаності).

92. Феномен альтруїзму: визначення поняття та теорії виникнення.

93. Егоїзм та емпатія – дві протидіючі сили у проявах альтруїзму.

94. Вплив соціальних норм на прояви альтруїзму.

95. Соціальне навчання альтруїстичної поведінки.

96. Релігія як об'єкт соціально-психологічних досліджень.

97. Релігія в осмисленні представників психодинамічного напрямку (З. Фройд, К.-Г. Юнг, Е. Фромм).

98. Вплив та значення релігії у формуванні людської цивілізації та культури.

99. Релігійна віра: підходи до вивчення явища та форми його прояву.

100. Проблема релігійного фанатизму: історична ретроспектива питання.

101. Прояви релігійного фанатизму у XXI столітті.

102. Психологічні особливості організації та функціонування релігійних сект.

103. Форми переконання та навіювання у релігійних культах та сектах.

104. Специфіка соціальних змін в умовах війни (зміни у динаміці великих та малих груп, формування нових соціальних ролей, вплив пропаганди та дезінформації).

105. Соціально-психологічні наслідки впливу війни на цивільне населення.
106. Специфіка соціальної адаптації особистості та групи до умов війни.
107. Психологічні наслідки впливу бойових дій на психіку військовослужбовців та їхнє соціальне життя.
108. Соціально-психологічні настрої українців в умовах російсько-української війни.
109. Колективна травма війни як об'єкт соціально-психологічних досліджень.
110. Особливості ресоціалізації учасників бойових дій та внутрішньо переміщених осіб.
111. Сучасна соціальна перцепція українцями росіян.
112. Соціально-психологічний аспект впливу на особистість сучасних інформаційних війн.
113. Прикладна соціальна психологія: загальна характеристика напрямів застосування, предмет та завдання.
114. Соціально-психологічне консультування як перспективний напрям застосування теорії соціальної психології.
115. Активні методи соціально-психологічної роботи.
116. Соціальна психологія у клінічній практиці та в галузі охорони здоров'я.
117. Соціальна психологія в політиці.
118. Соціальна психологія праці, організації та бізнесу.
119. Соціальна психологія освіти.
120. Перспективи розвитку соціальної психології як науки та прикладної галузі.

ПРАКТИЧНІ ВИПАДКИ ДЛЯ АНАЛІЗУ, ЩО ВИНЕСЕНІ НА ЕКЗАМЕН

Випадок 1 «Невидимі межі»

Проаналізуйте запропонований випадок та дайте відповіді на поставлені запитання:

В університеті було ухвалено об'єднати дві студентські групи, одна з яких спеціалізувалася на ІТ-галузі, друга – на соціальних науках, для спільного проєкту з розвитку онлайн-платформи для підвищення медіаграмотності серед молоді. Обидві групи мали однакову кількість учасників та рівний розподіл ресурсів. Проте вже на другому тижні роботи виникли конфлікти.

ІТ-студенти скаржились, що «гуманітарії тільки говорять і не роблять нічого конкретного», натомість студенти соціальних наук відчували, що їхню думку ігнорують, а команду починають фактично контролювати «айтішники».

Згодом у чаті з'явилися меми з натяками на некомпетентність «іншої» групи. Зменшилась комунікація між учасниками. Команда не змогла вчасно презентувати прототип платформи, і проєкт заморозили.

Запитання:

- ✓ Які механізми міжгрупового протистояння проявились у цьому випадку?
- ✓ Як могли вплинути категоризація, упередження та стереотипи?
- ✓ Чи можна говорити у цьому випадку про феномен внутрішньогрупового фаворитизму?
- ✓ Запропонуйте практичні психологічні інтервенції, які могли б зменшити напруження і підвищити ефективність міжгрупової взаємодії: опишіть покроковий план дій психолога або фасилітатора.

Випадок 2 «У кімнаті всі згодні»

Проаналізуйте запропонований випадок та дайте відповіді на поставлені запитання:

На тренінгу з розвитку креативності учасникам дали завдання: обрати зображення, яке найкраще символізує «успіх». Один із учасників – Антон – був останнім у черзі висловлюватися. Усі інші члени групи разом із фасилітатором обрали зображення № 3 (абстрактна спіраль). Антон вважав, що зображення № 2 (дорога серед гір) краще передає ідею, але, вагаючись, теж назвав № 3. Після тренінгу він зізнався, що пожалкував про своє рішення, бо «не хотів виглядати дивно».

Запитання:

- ✓ Які соціально-психологічні механізми вплинули на поведінку Антона?
- ✓ Як працює нормативний соціальний вплив у цій ситуації?
- ✓ Порівняйте феномени конформізму, комплаєнсу та внутрішньої інтерналізації.
- ✓ Як можна дослідити цей ефект експериментально?

Випадок 3 «Інфлюенсерка проти себе»

Проаналізуйте запропонований випадок та дайте відповіді на поставлені запитання:

19-річна Марія – популярна тікток-блогерка з 200 тисячами підписників. У своїх відео вона активно пропагує «усвідомленість», здорове харчування і спорт. Проте в реальному житті її близькі помітили, що вона часто переїдає через стрес і майже не займається спортом. Вона зізнається, що відчуває тиск очікувань аудиторії, страх бути викритою, і все частіше уникає виходу в ефір.

Запитання:

- ✓ Які форми соціального впливу проявляються у цій ситуації?
- ✓ Як проявляється когнітивний дисонанс і які стратегії його зниження?
- ✓ Проаналізуйте ситуацію з позиції самопрезентації (за Е. Гоффманом або іншими теоріями).
- ✓ Як можна підтримати людину в умовах конфлікту соціальних ролей?

Випадок 4 «Погляд через плечі»

Проаналізуйте запропонований випадок та дайте відповіді на поставлені запитання:

У студентському гуртожитку пізно ввечері у спільному чаті з'явилося повідомлення: «У кімнаті 308 дівчина скаржиться на погане самопочуття, потрібна допомога!» Упродовж 10 хвилин ніхто не відреагував. Наступного ранку виявилось, що кілька людей прочитали повідомлення, але подумали, що «хтось інший вже пішов». Інцидент спричинив дискусії про байдужість і відповідальність.

Запитання:

- ✓ Проаналізуйте цей випадок із позиції ефекту свідка (bystander effect) та дифузії відповідальності.
- ✓ Як працює атрибуція в оцінці чужої бездіяльності?
- ✓ Які чинники могли посилити або зменшити ймовірність допомоги?
- ✓ Як можна організувати систему комунікації, яка враховує такі соціально-психологічні ризики?

Випадок 5 «Ілюзія єдності»

Проаналізуйте запропонований випадок та дайте відповіді на поставлені запитання:

У волонтерському штабі під час планування нової акції допомоги фронту команда одностайно підтримала ідею лідерки Олени організувати великий концерт на підтримку ЗСУ. Ніхто не висловив сумнівів, хоча дехто вважав ідею ризикованою, враховуючи брак часу та ресурсів. Один із членів команди зізнався після провалу заходу, що «відчував, що краще промовчати, бо всі так захопились, і не хотілось псувати настрій». Зрештою, концерт довелося скасувати через організаційні труднощі, а в команді волонтерів зросла напруга.

Запитання:

- ✓ Як у цьому випадку проявився феномен групового мислення?
- ✓ Які симптоми цього явища можна виявити у поведінці учасників?
- ✓ Чим ризикує група, яка уникає внутрішньої критики і альтернативних думок?
- ✓ Які методи можуть запобігти ефекту групового мислення під час ухвалення рішень?

Випадок 6 «Два світи Аліни»

Проаналізуйте запропонований випадок та дайте відповіді на поставлені запитання:

17-річна Аліна щойно вступила до університету в іншому місті. Дівчина зростала в релігійній родині, де цінували скромність, послух і самопожертву. У ЗВО вона опинилася у середовищі, де цінується самовираження, активність, критичне мислення. На заняттях Аліна поводить тихо, соромиться ставити запитання. Нові знайомі вважають її «занадто закритою». Аліна відчуває внутрішній конфлікт між нормами сім'ї та очікуваннями нової соціальної групи. Дівчина почала сумніватися в собі та у своєму рішенні вступити до університету.

Запитання:

- ✓ Як у цьому випадку проявляються етапи та труднощі вторинної соціалізації?
- ✓ Які агенти соціалізації впливають на Аліну і які між ними суперечності?
- ✓ Як можна охарактеризувати внутрішній конфлікт особистості у процесі адаптації до нової соціальної ролі?
- ✓ Які психологічні ресурси чи підтримка можуть допомогти їй адаптуватись без втрати ідентичності?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Основна література:

1. Ануфрієва Н. М., Зелінська Т. М., Туриніна О. Л. Соціальна психологія: навчально-методичний комплекс. Київ: МАУП, 2006. 193 с.
2. Власова О. І., Никоненко Ю. В. Соціальна психологія організацій та управління: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 398 с.
3. Соціальна психологія: навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Воляннюк, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
4. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін.; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Талком, 2018. 580 с.
5. Горностай П. П. Соціальна психологія колективної травми. *Міжгрупова взаємодія в умовах війни. Інститут соціальної та політичної психології*. 2023. С. 22–24.
6. Етнопсихологія / уклад. С. М. Ольховецький, В. С. Ольховецький. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2019. 155 с.
7. Етнопсихологія: навч. посіб. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія» / упоряд. О. П. Цюняк. Івано-Франківськ: ЯРИНА, 2017. 132 с.
8. Жилін М. Аналіз ідентичності з погляду індивідуалістичної та соціальної психології. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Вип. 6. С. 63–71.
9. Кириченко В. В. Психологія праці та інженерна психологія: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. 240 с.
10. Корнєв М. Н., Коваленко А. Б. Соціальна психологія: підручник. Київ: Либідь, 2008. 301 с.
11. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
12. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
13. Москалець В. Психологія релігії: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 192 с.
14. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2010. 649 с.

15. Основи соціально психології: підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Талком, 2018. 580 с.
16. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. В. Помиткіна, В. В. Злагодух, Н. С. Хімченко, Н. І. Погорільська. Київ: «НАУ-друк», 2010. 270 с.
17. Предко О. І. Психологія релігії: підручник. 3-тє вид., виправ. та доп. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 348 с.
18. Слюсаренко Н. В. Соціалізація особистості в процесі трудової діяльності. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2006. № 9. С. 211–215. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1329>
19. Субашкевич І. Р., Шпагіна А. Д. Дослідження соціально-психологічних настроїв українців у період війни. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2022. Т. 33(72), № 2. С. 116–122. DOI: 10.32838/2709-3093/2022.2/19.
20. Турчак А. Л. Засоби масової інформації як чинник впливу на формування здорового способу життя молоді. *Здоровий спосіб життя – здорова нація – здорове суспільство*: зб. тез доп. І Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кіровоград, 8–9 квіт. 2010. Кіровоград: КНТУ, 2010. С. 157–160.
21. Психологія міжгрупової взаємодії у вимірах війни і миру: навчальний посібник / Л. Г. Чорна, П. П. Горностай, В. І. Вус, О. Л. Коробанова, О. Т. Плетка; за ред. Л. Г. Чорної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023. 118 с.
22. Чорна Л. Г. Ідентичність особи: від групи до індивідуальності (методологічний аналіз). *Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави*. 2012. Вип. 13. С. 108–118.
23. Шаванов С. В. Соціальна психологія сучасних інформаційних війн. *Молодий учений*. 2014. № 4(07). С. 133–136.
24. Шахова О. Г. Соціальна психологія особистості: навч. посіб. Харків: Контраст, 2019. 116 с.
25. Social psychology / E. Aronson, T. D. Wilson, R. M. Akert, S. R. Sommers. Ninth Edition. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, Pearson, 2013. 624 p.
26. Myers D. G. Social Psychology: 7th Edition. McGraw Hill, 2002. 561 p.
27. Hogg M. A., Vaughan G. M. Social Psychology. Pearson, 806 p.
28. Baron R. A., Richardson D. R. Human Aggression: 2nd edition. New York: Plenum Press, 1977. 25 p.
29. Sanderson C. Social Psychology. Amherst College, John Wiley and Sons, Inc, 2010. 631 p.

Допоміжна література:

1. Авер'янова Г. М. Соціальна типізація особистості як закономірність соціалізації. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / за ред. С. Д. Максименка. Київ: НЕВТЄС, 2003.
2. Irvin D. Yalom, Moly Leszcz. *The Theory and Practice of Group Psychotherapy*: 6th Edition. New York: BASIC BOOKS, 2021. 832 p.
3. Козлова О. А. Соціальна психологія особистості та спілкування: практикум для студентів спеціальності 6.030101 «Соціологія». Харків: НТУ «ХП», 2017. 172 с.
4. Лялюк Г. М. Соціально-психологічні чинники булінгу серед підлітків. *Науковий журнал «Габітус»*. 2024. Вип. 58. С. 83–87. DOI: 10.32782/2663-5208.2024.58.12.
5. Психологія російсько-української війни: внутрішній погляд: матеріали Всеукраїнського круглого столу (7 квітня 2022 року) / за ред. М. Слюсаревського, С. Чуніхіної, Л. Найдьонової; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, Асоціація політичних психологів України. Київ: Талком, 2022. 52 с.
6. Солодько Ю. В., Оксамитна С. М. Динаміка соціально-класової самоідентифікації в Україні: зміни в структурі та дискурсі. *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*. 2021. Т. 4. С. 3–17. DOI: 10.18523/2617-9067.2021.4.3-17.
7. Соціальна психологія в Україні: довідник / за ред. М. М. Слюсаревського. Київ: Талком, 2019. 324 с.
8. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді: науково-аналітична доповідь / за ред. М. Слюсаревського. Київ: Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2022. 23 с.
9. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу: монографія. Київ: Міленіум, 2008. 216 с.
10. Чалдині Р. Психологія впливу / пер. з англ. Н. Коваль, А. Зорницького. Харків: КСД, 2022. 608 с.

Інтернет-ресурси:

1. Курс із соціально відповідального блогінгу «MOLOблогерстVO!» *PROMETEUS*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+MOLO101+2022_T3
2. Інформаційна гігієна. Як розпізнати брехню в соцмережах, в інтернеті та на телебаченні. *PROMETEUS*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+IH101+2021_T3

3. Культура толерантності: як побудувати суспільство, комфортне для всіх. *PROMETEUS*. URL: https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+TOL101+2020_T3
4. Соціальна психологія: лекції українською. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLY0P_ENhopAe_PfnhPleqNzB9HnF3bn9h
5. Social Psychology. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLg999NlgHHrQpYnOpb7-61elKuP7HXPPa>
6. Репозитарій ДонНУ імені Василя Стуса. URL: <https://r.donnu.edu.ua>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Перелік 36 запитань для підвищення близькості у спілкуванні

1. Якби ви могли запросити будь-кого у світі на вечерю, кого б ви обрали?
2. Чи хотіли б ви стати відомим? У якій галузі?
3. Чи репетируєте ви іноді свої телефонні розмови? Чому?
4. Яким був би ваш ідеальний день?
5. Коли ви востаннє співали просто для себе? А для когось іншого?
6. Якби ви могли зберегти тіло чи розум 30-річної людини на останні 60 років свого життя, щоб ви обрали?
7. Чи маєте ви передчуття щодо того, як помрете?
8. Назвіть три спільні риси, які ви маєте зі своїм партнером по спілкуванню.
9. За що ви найбільше вдячні у житті?
10. Якби ви могли змінити щось у своєму вихованні, щоб це було?
11. Упродовж чотирьох хвилин розкажіть партнеру свою історію життя якомога докладніше.
12. Якби ви могли завтра прокинутися з будь-якою новою якістю або здібністю, щоб це було?
13. Якби кришталева куля могла розповісти вам правду про ваше життя, майбутнє або щось інше, щоб ви хотіли знати?
14. Чи є щось, про що ви давно мрієте, але досі не зробили? Чому?
15. Яке ваше найбільше досягнення у житті?
16. Що для вас найцінніше у дружбі?
17. Який ваш найцінніший спогад?
18. Який ваш найжахливіший спогад?
19. Якби ви знали, що помрете через рік, чи змінили б щось у своєму житті? Чому?
20. Що для вас означає дружба?
21. Яку роль у вашому житті відіграють любов та ніжність?
22. По черзі назвіть п'ять позитивних властивостей одне одного.
23. Наскільки близькими і теплими були ваші стосунки з родиною? Чи вважаєте ви своє дитинство щасливішим за інших?
24. Які у вас стосунки з матір'ю?
25. Разом складіть три правдивих твердження у форматі «Ми обидва...».
26. Завершіть речення: «Я хотів / хотіла б мати когось, із ким можу поділитися...»
27. Якщо б ви стали близькими друзями з партнером, що було б важливо йому / їй знати про вас?

28. Скажіть партнеру, що вам у ньому / ній подобається. Будьте відверті.
29. Поділіться з партнером якимось незручним моментом свого життя.
30. Коли ви востаннє плакали перед кимось? А наодинці?
31. Скажіть партнеру щось, що вже подобається вам у ньому / ній.
32. Про що не варто жартувати, на вашу думку?
33. Якби ви мали померти сьогодні ввечері без можливості з кимось попроситися, про що б найбільше шкодували, що не сказали? Чому ще не сказали цього?
34. Ваш дім горить. Ви рятували близьких та тварин. Яку одну річ ви ще спробуєте рятувати? Чому?
35. Смерть кого з членів вашої родини була б для вас найболючішою? Чому?
36. Поділіться особистою проблемою і попросіть пораду: як би ваш партнер її розв'язав? Попросіть також висловити припущення, як ви почуваетесь щодо цієї проблеми.

Зразок титульної сторінки підсумкового проєкту

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА КРИЗОВОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Підсумковий проєкт із соціальної психології на тему:
«Формування стійкої Я-концепції у клієнтів кризових служб»

Виконала
здобувачка 3 курсу ОС «Бакалавр»
спеціальності 053 Психологія
освітньої програми «Кризова психологія»
Дмитрук Марія

Вінниця
2025

Приклад оформлення ІТЗ:

**СТАВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ДО РЕЛІГІЇ:
ВІРА, РИТУАЛИ, СКЕПСИС**

Макаренко Ілля,

*здобувач 3-го курсу спеціальності 053 / С4 Психологія
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Анотація (не менше 200–300 слів).

Ключові слова: не менше 5 слів.

Постановка проблеми. Текст.

Мета – текст.

Завдання: текст.

Методологія дослідження. Текст.

Аналіз наукових джерел за темою. Текст.

Опис та аналіз основних результатів дослідження. Текст.

Висновки. Текст.

Література:

1. Дудар Н., Балакірева О. Ціннісні орієнтації молодого покоління. *Молодь у дзеркалі соціології*. Київ: УІСД, 2001. С. 36–47.
2. Дудар Н. П. Релігія у свідомості та життєдіяльності сучасної молоді людини: соціологічний аспект. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: зб. наук. праць*. Харків, 2000. С. 255–258.

Навчальне видання

Мазай Лада Юріївна

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації до семінарських (практичних) занять
для здобувачів вищої освіти ОС «Бакалавр»
спеціальності 053 / С4 Психологія ОП «Кризова психологія»

Редактор Л. О. Ноцька
Технічний редактор О. К. Гомон

Підписано до друку 30.12.2025 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 3,02.
Тираж 30 прим. Зам. № 125.

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.